

בעזרת השם יתברך

גליון # 51 - חודש כסלו תשל"ב

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק ק"ו, כ"ו-כ"ז), "וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם וְגו' בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹתֵם בְּאַרְצוֹת", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפ' שש שלח, (במדבר י"ד א') וְחָטָא הַמְּרַגְלִים הֲלֵא הִיָּה עוֹן לְשׁוֹן הָרַע, וְכִמּוֹ דְאִיתָא בְּעַרְכֵּי (דף ט"ו.) אִם כֵּן אֲנוּ מְכַרְחִין לְתַקְנָן זֶה הַחֲטָא קִדְם הַגְּאֻלָּה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) וְבָהֵר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קִדְשׁ וַיֵּרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם וַיֵּרְשׁוּ אֶרֶץ נָצַר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאֵר. הַקִּטָּן יִהְיֶה לְאַלְף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עַצוּם אֲנִי ה' בְּעֵתָהּ אֲחִישְׁנָה. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

**מצות ישוב ארץ ישראל [ודין הכל מעלין לארץ ישראל]
הנודר לעלות לארץ ישראל**

שו"ת יכין ובונוז חלק א סימן נח

והראן אל החכם ר' חלפתא יצ"ו בן החכם ר' לוי נ"ע בן אליד ממקום דרעא על יד ר' דוד הכהן יצ"ו בה"ר יהונתן הכהן נ"ע.

עמדתי על נסח השטר שכתבו ביניהם החמשה האנשים שהם היקרים האחים ר' חלפתא ור' יוסף ישצ"ו בני החכם ר' לוי נ"ע ור' אהרן בר שלמה ו' מלכה ור' אהרן בר סלימאן ו' סמחון ור' שמואל בר מרדכי בן אבי אלטבול וראיתי שהשטר הנז' ואם ארכו דבריו בלשון הגרי הכונ'

היא שהחמשה האנשים הנז' נסכמו ביניהם ונדרו שיעלו אל ארץ הצבי ונשבעו זה לזה שבועה גמורה בלב אחד ודעת אחת שלא יחזור שום א' מהם משבועה זו ולא יקבל עליה היתר ומלבד לשון השבועה קבלו עליהם באלות וקללות למי שיערים או יסבב בשום ערמה בעולם שיעכב עצמו א' מהם שלא לעלות ומי שלא יעלה יהיה עובר על השבועה אלא אם יהיה אונס הנראה להם ובכלל מה שקבלו עליהם הוא שמי שמטה ידו מהם שחביריו יסייעוהו וישתדלו להועילו ועם פרטים אחרים באו בשטר ההוא איש על דגלו באותותיו יתנו במה שיבא להשיב עליה' בס"ד ואמרת שאתה ואחיך ר' יוסף יצ"ו נזהרתם בנדר שנדרתם וקיימתם שבועתכם ובאתם עד תלמסאן ומתלמסאן ירדתם לזהראן ואתם ממתנינים עד שתמצאו דרך הגון ללכת לדרככם לעלות אל ארץ הצבי כאשר נדרתם ונשבעתם ואמרתם שהשלשה האחרים לא רצו לצאת מארצם וממולדתם ומבית אבותם אל הארץ אשר נדרו ונשבעו לעלות אליה ובאו שנים מהם והם ר' אהרן בר שלמה בן מלכה ור' שמואל בר מרדכי בן אבי אל טבול עד תלמסאן והאחר שהוא חמיך ר' אהרן בר סלימאן בן סמחון נשאר עומד במקו' והשנים הנזכרים שבאו עד תלמסאן הגידו לר' אפרים שוראקי יצ"ו את כל המאורע בארוכה ולקח מהם עשרה דינרי זהב והתר להם ולחמיך ר' אהרן בן סמחון את השבועה הזאת אשר נשבעתם שלא ברצונך ושלא ברצון אחיך ר' יוסף יצ"ו ושאלת ממני להודיעך דעתי אם התרו הוי התר או לא.

תשובה המתיר הזה שהתיר השבועה הזאת לחבריך שנשבעו לך ואתה נשבעת להם עשה שלא כהוגן ולא היה לו להתר להם השבועה הזאת מכמה טעמי' כאשר אבאר במה שיבוא כל טעם וטעם בע"ה.

הטעם הראשון הוא שכיון שנשבעתם כלכם זה לזה כמו שנראה מנסח השטר שתעלו לארץ הצבי על פי אותם התנאי' שקבל כל א' על עצמו לחברו הוי כנודר לחברו שאין להתרו אלא בפניו מההיא דתניא בבריתא במס' נדרים בפר' ר' אליעזר המודר הנאה מחברו אין

מתירין לו אלא בפניו ואמרי' עלה בגמ' מנא הני מלי אמר רב נחמן ואיתימא ר' יוחנן דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרימה אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב ויאל משה לשבת את האיש ואין אלא /אלה/ אלא לשון שבועה שנא' ויבא אותו באלה וכתוב גם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלי"ם ומאי מרידותיה דאתשיל אשבועתיה שלא בפניו וגרסי' בירושלמ' הנודר מחברו /לחברו/ בפניו לא ישאל לו אלא בפניו /שלא בפניו/ נשאל לו בין בפניו בין שלא בפניו ואיפליגו התם בטעמא דהאי שמעתא דר' יוחנן סבר מפני הבושה ור' יהושע בן לוי סבר מפני החשד דאם יתירו לו שלא בפניו לא ידע חברו בהתרתו וכשיראה אותו נהנה ממנו יחשדנו שעבר על נדרו ופי' מפני הבושה כלומר שיתבייש ממנו ממה שנדר לו ועכשו מתחרט ומבקש התרה וכתב הרש"ב ז"ל בתשובה דלפום האי דעתא לאו דוקא בפניו אלא כל שתובע ההתרה לחברו סגי וכן אם מת חברו מתירין לו שהרי אין כאן לא חשד ולא בושה ולפום האי שטה /שיטה/ רהטא ההיא שמעתא דבגמרין במס' סוטה בפ' אלו נאמרין דאמרי' התם דאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני אמר ליה זיל אתשיל בשבועתך אלמא היה יכול יוסף להתיר שבועתו שלא בפני יעקב אביו דכיון שמת אין כאן חשד ולא בושה נמצא שלפי הירושלמי ולפי מה שכתב הרש"ב ז"ל שכל הנשבע לחברו בפניו יכול להתיר נדרו אפי' שלא בפניו כל שתובע ההתרה לחברו אבל הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו בפ' השולח שאין לסמוך על הירושלמי הזה דגמר' דידן עקר ואין להתיר לו אלא בפניו פירוש בידיעתו וברצונו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו וגם הר' אליעזר ממי"ץ ז"ל כן פירש דאין מתירין אלא בפניו דאמרי' בפ' ר' אליעזר היינו מדעתו ורצונו דכיון דמדעתו נדר אין מתירין לו אלא מדעתו וכן היה /היא/ הסכמת הרבה מהגדולים ז"ל. נמצא לפי זה שכל הנודר או הנשבע לחברו אין מתירין לו אלא בפניו כפשטיה דתלמודא דידן ובפניו ר"ל דעתו ורצונו כסברת הראש /הרא"ש/ ז"ל ור' אליעזר ממיץ ז"ל. ויש לחקור אם התירוהו בדיעב' אי הוי התר או לא ודעת הרא"ב ז"ל היה /היא/ דכל הנשבע לתועלת חברו אין מתירין לו אלא מדעתו ואפי' התירוהו

בדיעבד אינו מותר והביא ראיה מדכתיב גבי צדקיהו אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר אעפ"י שהתרו לו סנהדרין שבועתו לפי שהיתה שבועתו לתועלת נבוכדנצר שלא יגליהו שראה אוכל אבר מן החי שהוא אסו' לבני נח ואם תאמר אם התירוהו בדיעבד הוי מותר הוי /הרי/ לא בזה ולא הפר אלא ודאי משמע אפילו בדיעבד אינו מופר וסנהדרין שהתירוהו פשעו בדבר אבל ר"ת ז"ל והרבה מהגדולים ז"ל נסכמו עמו שאם החכם עבר והתר שלא מדעת חברו אע"ג דעבד איסורא ההתר הוא התר שהרי צדקיהו שהיה צדיק גמור כדאמרי' בסנהדרין בפ' חלק שבקש הקב"ה להחזיר עולמו תהו ובהו מפני דורו של צדקיהו עד שנסתכל בצדקיהו ונתישבה דעתו וכן בפ' אלו מגלחין אמרו מה כושי משונה בעורו כך צדקיהו משונה במעשיו כלו' לשבח מפני שהיה צדיק גמור ומאי דכתב ביה ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחות ולא מיחה אבל הוא עצמו צדיק גמור היה ואפי' הכי נסמך על מה שהתירו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר ואם היה יודע שאם התירוהו בדיעב' אינו מותר למה היה רוצה שיתירוהו לו סנהדרין ואיך יעבור על השבועה במזיד אלא ודאי נראה שאם התירוהו בדיעבד הוא מותר ואם תקשה ותאמר והיכי אמר עליה קרא אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר יש לומר דאמר קרא הכי משום דלגבי גוי חלול השם יש בדבר אלא שיש לשאול והסנהדרין איך התירוהו לכתחל' שלא אמרנו שהוא מותר אלא בדיעבד ולא היה להם להתר לצדקיהו שבועתו לכתחלה כלל יש אומרים שמפני אימתו עשו סנהדרין שלא כדין שהתירוהו לו שלא מדעתו של נבוכדנצר ובתוס' כתבו דמפני שראו צדקיהו מצטער בכך ומתבטל ממלאכת שמים עשו שלא כהוגן והתירוהו ומצא עלה /עילה/ בדבר מפני אימתו שהיה מלך וזהו שלא מצאו תשובה כשאמר להם נבוכדנצר ואתון אמאי עבדתון הכי מאי טעמא לא אמריתו ליה לצדקיהו דאין להתרו מיד ישבו לארץ ידמו נמצא שעלה בידינו שכל הנשבע לחברו אין להתיר לו מתחלה אלא לדעת חברו אבל אם עבר החכם והתירו הוי מותר ומאי דאמר ליה קדשא ברוך הוא למשה במדין נדרת לך והתר נדרך במדין היינו לכתחלה ומייתו עוד ראיה מההיא דאמרי' בפ'

השולח לענין אלמנה הנודרת ליתומים וליחוש דילמא אזלא גבי חכם ושרי לה והא אין מתירין אלא בפניו והיא נדרה ליתומים ואם תשאל לחכם שלא מדעתן של יתומים לא הויא התרה ואיך ניחוש דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה אלא משמע ודאי דבדיעבד הויא התרה נמצא שכל הנשבע לחברו אין להתר לו שבועתו לכתחלה אלא מדעתו של חברו ומרצונו אלא שר"ת ז"ל סובר דלא צריך מדעתו אלא אם נשבע לו מחמת טובה שעשה עמו דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו בתו וכן צדקיהו היה מסור ביד נבוכדנצ' להורגו ומחמת השבועה הניחו כל כה"ג הוא דבעינן מדעתו אבל כבר דחו קצת מהפוסקי' ז"ל זאת הסבר' שאמרו דמלישנ' דבריי' דבפ' ר"א דאמרי' המודר הנא' מחברו אין מתירין לו אלא בפניו לא משמ' הכי אלא כיון שנדר הנא' מחברו אפי' שלא מחמ' טוב' שעש' עמו אין מתירין לו אלא מדעתו וכן היה דעת הרשב"א ז"ל בחיד' לנדרים בפ' ר"א.

ואחר שנתבאר זה נחזור לדין לענין שלפנינו ונא' שאין להתיר לנשבעים אלו שבועתם שלא מדעת ר' חלפתא אך אמנם ר' אהרן בן סמחון חמיו של ר' חלפתא יצ"ו בפרט אין להתר שבועתו כלל אפי' לדעת ר"ת ז"ל המחמיר שמצריך שתהיה השבועה מחמת טובה שעש' עמו לפי שר' חלפתא יצ"ו מהמפורסם בכל אותם גלילות שהוא אדם חשוב והאיש ההוא גדול מכל בני עירו בחכמה ובכשרון המעשה וביחס וכשבא ר' אהרן בן סמחון הנז' להתחתן עמו ולתת את בתו לאשה לא רצה לקחתה ר' חלפתא יצ"ו אלא בהפצר גדול שהפציר בו ר' אהרן יצ"ו הנז' עם הרבה אנשים מבני אותם קהל בהשתדלות ר' אהרן הנז' וכשנתרצ' ר' חלפתא הנז' ונתפייס לקחת לו לאש' בת ר' אהרן הנז' לא נתרצ' אלא ע"מ שישב' לו ר' אהרן שבוע' זו זה כתב לי הר' חלפתא ואמר שזה גלוי הוא ומפורסם לכל ואפי' בעל דינו אינו מכחיש זה וכיון שכן הויא שבועה זו שנשבע ר' אהרן בן סמחון הנז' לר' חלפתא יצ"ו מחמת חובה /טובה/ שעשה ר' חלפתא יצ"ו עמו שלקח את בתו לאשה א"כ ר' אהרן הנז' חמיו של הר' חלפתא יצ"ו אפי' לדעת ר"ת ז"ל אין התר לשבועתו אלא מדעת הר' חלפתא יצ"ו

ומרצונו והשנים האחרים שהם ר' אהרן בר' שלמה בן מלכה ור' שמואל בר מרדכי בן אבי אלטבול עם היות שלדעת ר"ת ז"ל יש להתיר שבועתם מ"מ לדעת כל הפוסקים האחרים ז"ל שאין מצריכין לשבועה להיות מחמת טובה שעשה עמו אין להם התר ומלבד זה אני אומר שאלו הג' אנשים אין להתר להם שבועתם אלא מדעת הר' חלפתא יצ"ו ומרצונו ואפי' לדעת ר"ת ז"ל מטעם שאכתוב והוא שכיון שנשבעו כלם יחד כלומר החמשה האנשים אלו שכל הטוב שייטיב ה' להם בכל מקום אשר תדרוך כף רגלם יהיה לכלם ויד כלם שוה בו והרבה לשונות כתבו בשטר בכלל השבועה שמשמעות אותן לשונות שהריוח שירויו יהיה לאמצע א"כ טובה עשה הר' חלפתא יצ"ו עם חמיו ועם השנים האחרים שמפורסם הוא בכל העולם שבכל מקום ומקום אשר יבואו שמה שלא יתנו מתנות הקהל אשר יהיה באותו מקום כי אם לכבוד הר' חלפתא יצ"ו ולכבוד תורתו והיה הטוב ההוא אשר ייטיבו הקהלות להר' חלפתא והטיב לחביריו שכפי נסח השטר מחויב הוא בכך א"כ טובה עשה עמהם בזה ולפי טעם זה אפי' לדעת ר"ת ז"ל אין להתיר לכל אח' מהג' האנשים הנז' שלא רצו לקיים שבועתם אלא מרצון הר' חלפתא יצ"ו אם כן ר' אפרים שוראקי יצ"ו שהתיר להם שבועתם טעה טעות גדולה שלא שת לבו לאלו העניינים ואעפ"י שאם בנו /באנו/ להקל ולומר שבדיעבד הוי התר אבל לכתחלה מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לעשות כן להסיר שבועה כזאת אשר לכולי עלמא אין להתירה בשום צד בעולם וכתב מורינו הרב ר' יצחק בר ששת ז"ל בשם רבו הרב ר' חסדאי קרשקש ז"ל שכתב בפסקיו בגטין וכל ב"ד שנזקק לכך ראוי להוכיחו וליסרו שנותן דמי מלחמה בשלום ע"כ לכן ר' אפרים שוראקי וחביריו אשר נמנו וגמרו והתירו השבועה הזאת לכתחלה ראוי להוכיח אותם וליסרם.

והטעם השני הוא שמאחר שהה' האנשי' האלה הנשבעי' זה לזה היה במעמד א' ובמושב א' ובהסכמה אחת כשנשבעו השבוע' הזאת וכל א' מהם השביעוהו חבריו ונשבע להם שיקיים ההסכמה שנסכמו כלם כאחד לעלות לארץ הצבי ושלא יצא הדרך על חבריו ושלא יבטל דבר

אחד מכל מה שכתוב בשטר שכתבו ביניהם וחתמו כלם בו הילכך נראה לי דהוי דין כל א' וא' מהנשבעים כדין הנשבע על דעת רבים והרבים הם חבריו שהשביעוהו ואמרי' בגטין בפ' השולח הנשבע על דעת רבים אין לו הפרה ולא מצית למימר דלא הוי אלא כנודר ברבים דאמרי' התם שיש לו הפרה משום דהנודר ברבים הוא נודר לעצמו ולא הדירוהו אותן רבים וגם הוא לא נדר לדעת רבים ומשום הכי הויא לי' הפרה אבל בכאן אע"ג דלא הוציא מפיו הנשב' שהוא נשבע על דעת רבים מ"מ כיון שהשביעוהו רבים מוכחא מלתא דעל דעתם כל שכן שכל לשון השטר כך למתבונן בו ולפיכך אין לשבועה זו הפרה כדאמרי' בפרק השולח אמר אמימר הלכתא אפי' למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ובזה יש מחמירין ואומרים שאפי' לא הדירוהו רבים ולא נדר לצורך רבים אלא על דעת רבים לחוד אין לו הפרה כיון שלא ידענו מי הם אולי אינם נסכמים להתר כ"ש לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מסתמא מסכימים הם להתר יהיו מי שיהיו וכן כתב הרמב"ן ז"ל במשפט החרם ועוד האריך בזה שם ויש מקילין בזה ואומרים דאינו נק' על דעת רבים אלא אם הדירוהו רבים ונדר לצורך אותם רבים וכן פירש"י ז"ל דנדר שהודר על דעת רבים שאין לו הפרה היינו כגון שהיה ברבים והדירוהו ברבים וכן כתב רבנו האי גאון ז"ל בתשובה ובעל העטור ז"ל כתב דעל דעת הרבים היינו שנדר בפני רבים ורבים צריכים לאותה הדרה ואחר שנתבאר זה אני או' בנדון שלפנינו דכיון שכל א' מהנשבעים הוי דינו כמי שנשבע על דעת רבים כאשר הוכחתי אין להתר נדרו ואפי' אם לא היינו יודעין מי הם הרבים שנדר על דעתם דשמא אינם נסכמים להתר כ"ש בנדון שלפנינו שהם ידועים ואנו יודעים שהם אינם נסכמים להתר כלל ואיך נוכל להתר אותם ואפי' לדעת רש"י ורבנו האי ז"ל המקילין ואו' שאינו נקרא על דעת רבים אלא כגון שהיה ברבים והדירוהו רבים הרי כל א' מהנשבעים כאלו היה ברבים שהם חבריו והם הדירוהו ואפי' לדעת בעל העטור ז"ל דמיקל טפי ואו' שצריך שתהיה השבועה בפני רבים ורבים צריכי' לאותה השבועה הרי הנדון שלפנינו כן שהרי כל א' וא' מהנשבעים חבריו שהם רבים

צריכין לאותה שבועה משום שהרבה דברי' קבל כל א' מהם לצורך חברו כאשר יראה מי שעומד על נסח השטר שכתבו ביניהם נמצא לכל הדעות שבועה זו נקראת על דעת רבים ואין לה הפרה אלא א"כ לדבר מצוה וכדאמ' בפ' השולח גבי נדר שנדר ברבים שאין לו הפרה הנ"מ =הני מילי= לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי אדריה רב אחא ואדריה /ואהדריה/ רבינא דלא אשכח דדייק כותיה ויש סוברים דלכל דבר מצוה מתירין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שבועות אבל ר"ת ז"ל כתב דלאו לכל מצוה מתירין נדר שהודר על דעת רבים אלא דוקא כי ההוא מקרי דרדקי שעל דעתם השביעוהו ועל דעתם התיירוהו אבל בשאר דבר מצוה הוא משום דפתחו של זה אינו כפתחו של זה ודייק לה מדאמרי' כי ההוא מקרי דרדקי ולא אמרי' דהא ההוא מקרי דרדקי והרמ"בן ז"ל הביא סברת ר"ת ז"ל זאת בפ' השולח וקלסה וגם הרש"בא ז"ל הסכים לסברת ר"ת ז"ל נמצא בנדון שלפנינו שלכל הדעות אין ראוי להתיר שבועה לג' האנשים האלה שנשאלו על שבועתן לפי שעד כאן לא נחלקו גדולי עולם אלו אלא אם לכל דבר מצוה מתירין משום דמסתמא איכא למימר דניחא להו או דוקא כי ההו' דמקרי דרדקי אבל כגון הנדון שלפנינו שאין שום מצוה בהתר שבועה זו וכ"ש שאנו יודעים מי הם המרובים שהשביעו אותן וידעין דלא ניחא להו בהתר שבועה זו אין לה התר כלל ואפי' אם באנו להקל בנדר או בשבועה שנעשו על דעת רבים אם לא פרע /פרט/ אותם רבים כדעת ר"ת ז"ל שכתב שהנודר לדעת רבים שאמרו אין לו התרה צריך שיפרוט אותן ויא' על דעת פ' ופ' ג' ואפי' שלא בפניהם ואם לא פרט אותם אלא שאמר על דעת רבים סתם אין כאן דעת רבים כן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ' השולח בשם ר"ת ז"ל ונראה שהסכים עמו כיון שהביא סברתו ולא חלק עליו וכן נראה שהיא דעת הרב בנו ז"ל בס' יורה דעה ואעפ"י שהרא"ב ז"ל והרש"בא ז"ל נחלקו על ר"ת ואמרו שהנודר על דעת רבים אעפ"י שלא פרט רבים אלא שנדר סתם על דעת רבים אין לו התרה מ"מ בנדון שלפנינו אפי' ר"ת ז"ל המקל בכאן הוא מודה ששבועה זו נקראת על דעת רבים

שהרי כל אחד מהם כשנשבע בשבע בפני כל חברו והרי הם מפורטים לו והרי הם רבים שהרי ה' הם הנשבעים וכשהוא נשבע כל א' וא' מהם הוא נשבע בפני הד' האחרים והרי כאן רבים לכל אחד מהם וג' ויותר נק' רבים והנשבע על דעתם נקרא נשבע לדעת רבים אבל א' וב' אינם נקראים רבים כן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ' השולח בשם ר"ת ז"ל העולה מזה שר' אפרים שוראקי יצ"ו שהתיר לקצת מהנשבעים שבועה כזאת הנה נתבאר טעותו מהטעם הזה שכתבתי.

והטעם השלישי הוא מחמת שאני רואה בנסח השטר שכתבו ביניהם שבכלל השבועה שנשבעו זה לזה ובכלל האלות והקללות שקבלו על עצמם הוא שלא יוכל שום א' מהם לחזור מללכת לארץ הצבי ולא יערים על חברו בדבר שיעכבם מללכת או שיסכים בעכובם והאריכו בלשון אלות וקללות לכל העובר ויהיה ענשו בעולם הזה ובבא הלכך אני או' דכיון שהזכירו העה"ב אין להם שום התר משום דהנשבע או מחרים עצמו ותלה שבועתו או חרמו בע"הב אין לו הכא /היתר/ ואעפ"י שמי שעבר על קבלתו שיכולין להתירו מפני שחל הנדר זהו לענין הע"הז אבל לענין הע"הב אינן יכולין להתירו שהרי עדיין לא חל החרם ולא חלה השבועה ואין מתירין את הנדר עד שיחול ולמדו רבואתה ז"ל זה מנדויו של יהודה שאמר וחסאתי לאבי כל הימים וכתבו קצת מרבואתה ז"ל שלא נדה עצמו יהודה כי אם בע"הב אבל בע"הז לא נדה עצמו משום שהנדוי לשון ריחוק הוא שהמנודה מרחיקין ממנו ד' אמות כדאמרי' בפ"ק דנדריים במנודה אני לך ובמשמיתנא ממך ובמרוחקני ממך דלא יתיבנא בד' אמות דידך משמע וכיון שכן הוא דין המנודה אם יהודה נדה עצמו בעה"ז איך לא היו מרחיקין ממנו אביו ואחיו ומצינו שנפל יוסף על יהודה וזה לא היה אפשר אם היה מנודה ונמצא סמך לזה בבראשית רבה שאמרו שם וחסאתי לאבי כל הימים לעולם שכלו ימים כלו' שאין בו לילות דכתיב לא יבא עוד שמשך וגו' וכיון שלא נדה עצמו בעה"ז לא היה צריך להפריה לענין העולם הזה או שנ' שאפי' נדה עצמו בעה"ז אפשר שיעקב אבינו התרו לו או בנימן אחיו התירו שהשבועה היתה

לתועלתו אבל נדוי הע"ב לא התירוהו לו לפי שעדאין /שעדיין/ לא חל והיה יודע יעקב אבינו שלא תועיל הפרתו כלום מפני שהע"ב אינו עולם שלנו היום עד שימות המנודה ויתפללו עליו הראויים שתקובל תפלתם ומפני נדויו של יהודה שנדה עצמו לע"ב לא היה ביד יעקב אבינו ולא ביד שום אדם להתירו שהרי קודם שמת עדאין לא חל ואין מתירין את הנדר עד שיחול וכשמת חל הנדוי ולפיכך היו עצמותיו מתגלגלין בארון עד שבקש עליו רחמים משה רבינו ע"ה ואעפ"י שבגמ' במסכת מכות בפ' אלו הן הגולין לא למדו מנדויו של יהודה אלא שנדוי אפי' על תנאי הוא חל ונחלקו הפוסקים ז"ל אם אפי' בתנאי שאפשר לקיימו חל או אינו חל אלא בתנאי שאי אפשר לקיימו כגון של יהודה שלא היה אפשר לו לקיימו משום שהיה ברשות יוסף אי נמי משום אריא וגנבי ואין כאן מקום להאריך בזה מ"מ לא דברו שם בגמ' אלא שנדוי על תנאי חל אבל אחר שחל לא ביארו שם למה לא התירו יעקב ורבואתה ז"ל שאחר התלמוד הם שכתבו הטעם שכתבתי למעלה העולה מזה המנדה או מחרים עצמו לעה"ב אין לו התרה כלום וכן כתב הרב ר' ירוחם ז"ל וכן היה דעת אדוני זקני הרש"ב ז"ל ואדוני אבי הרש"ב ז"ל בתשובותיהם הלכך הנשבעים האלו שתלו אלתן וקללתן למי שחוזר בעה"ז ובעה"ב אע"ג דסגיא להו התרה לענין העה"ז אבל לענין העה"ב לא סגיא להו התרה כלל והמתירין להם טען /טעו/ בזה ג"כ.

והטעם הרביעי שאעפ"י שהשטר הזה שכתבו ביניה' אינינו בלשוננו כי אם בל' הישמעאלים כשר הוא שהרי בממון הקל בערך השבועה הוי שטר כשר כ"ש בשבועה החמורה בערך הממון שהוא שטר הגון ומחויבים הם לקיים כל מ"ש בשט' וראי' לדבר שלענין ממון השט' כשר בכל כתב ובכל לשון מדגרסי' בפ"ק דגטין אמר רבה האי שטרא פרסאה דמסכיה /דמסריה/ ניהליה באפי תרי סהדי ישראל מגבי ביה מבני תרי /חרי/ ובין לפי' רש"י ז"ל דפי' דחתמי ביה פרסאי ומסביה /ומסריה/ נהליה בעדי יש*ראל ובין לפירוש ר"ח ז"ל והרא"ש ז"ל דמפרשי דבלא חתימה הוה ומסכיה ניהליה באפי עדי יש' שמעי'

מינה דשטרות נכתבין בכל כתב ובכל לשון וכן בפ"ב דגיטין אמרי' אמר רב אשי אמר לי רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי יש' מגבי ביה ממשעבדי וביארו שם בדידעי סהדי למקרי כתיבה פרסאה ומסיימי בהאי שמעתא התם מאי קמ"ל הא קמ"ל דכשרין בכל לשון בין בגיטין בין בשאר שטרות וכן כתב הרמ"בם ז"ל בפכ"ז מהלכות מלוה ולוה ומאחר שנתבאר לענין ממון דשטרות כשרין בכל לשון ובכל כתב כ"ש לענין שבועות וחרמות שהן כשרין ואין צריך לומר בשטר זה שהוא כתוב בכתיבתנו וחתימן ביה יש /יש*ראל/ שהוא כשר אעפ"י שהוא בלשון ישמעאל והרב רבנו האי גאון ז"ל כתב שהנשבע בלשון ישמעאל ואומר באלד"י ל"א אילא"ה אל"א הו"א שהיא שבועה חמורה והרמ"בם ז"ל כתב בסוף הלכות סנהדרין כי השמות שהם בלשון הגוים דינם ככנויין א"כ בנדון שלפנינו אין להקל באותן שבועות וחרמות ואלות וקללות אעפ"י שהם בלשון ישמעאל וזה מבואר.

והטעם החמישי שאפי' שבועה זו היתה מכלל השבועות שהנשבע נשאל עליה ומתירין לו מ"מ לא היה למתיר הזה להתיר כי אם לאותן שהיו לפניו ונשאלו על שבועתן אבל רבי אהרן בן סמחון חמיו של הר' חלפתא יצ"ו שלא בא לפניו ולא נשאל על נדרו לא היה להתירה ואעפ"י שבתוס' כתבו שאדם עושה שליח לחכם בחרטת נדרו כבר חלקו על זה הרבה מהגדולים ז"ל ואמרו שאין אדם עושה שליח לחכם בחרטת נדרו ודוקא בעל לאשתו הוא שנעשה שליח לחכם בחרטת אשתו להתיר לה את נדרה כדאי' בפ"ק דנדרי' אבל אדם א' לא וכן היא דעת הרמ"בם ז"ל והרב ר' שמעון ז"ל כתב בכתב ידו חרטתו לחכם והחכם מתר לו והרבה דברים נאמרו בזה בדברי המחברים ז"ל והפוסקים ז"ל בפ"ק דנדריים והמתיר הזה מה לו להכניס ראשו בין ההרים הגדולים האלה ולהתיר נדר האיש אשר לא בא בפניו ולא ידע חרטתו ואני או' שאפי' לדברי התוס' לא היה למתיר הזה להתיר שבועתו ונדרו של ר' אהרן בן סמחון חמיו של ר' חלפתא יצ"ו דעד אותה לא אמרו התוס' אלא באדם ששולח חרטתו

ביד שליח לחכם אבל ר' אהרן זה לא שלח חרטתו ביד שליח להביאה לר' אפרים שוראקי יצ"ו וגם לא כתב לו חרטתו לפי שהר' אפרים יצ"ו אינו בקי ולא מובהק עד שישלחו אליו בני אדם חרטתם ביד שליח או בכתב' אלא השנים שבאו לתלמסאן סדרו חרטתם לפניו של הר' אפרים יצ"ו ומעצמם שאלו התר בעד ר' אהרן שלא בא עמהם בלתי ששלח הוא חרטתו עמה' ואם ככה היו הדברים נמצא שלכל הדעות הר' אפרים יצ"ו שהתיר לר' אהרן בן סמחון חמיו של הר' חלפתא יצ"ו עשה שלא כהוגן וטעה מהטעם שכתבתי וזה פשוט.

והטעם הששי שאפי' שבועה זו היה לה התר כפי דעת מה שהתירה להם מ"מ היו צריכין שתי התרות משום שהם נשבעו שילכו לארץ יש' ואחר כך בכלל הדברים שנשבעו עליהם נשבעו שלא יחזרו מדבריהם א"כ כשנשאלים צריכין שתי התרות ההתרה האחת על אשר נשבעו לילך ונתחרטו או שנמצא להם פתח איזה פתח שיהיה צריכים התרה על השבועה הזאת עוד צריכים התרה אחרת על אשר נשבעו שלא יחזרו מדבורם והוי כמי שנשבע שלא יאכל דבר זה ונשבע שלא יתחרט על שבועתו ולא ישאל עליה שצריך התר' תחל' על השבועה האחרונה שנשבע שלא יתחרט ואח"כ יהא נשאל על הראשונה הכי איתא בפ' בתרא דנדרים וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שבועות וכן כתב הרב ר' ירוחם ז"ל והעד /והעיד/ שכן ראה לרבותיו שהם נוהגים וכן אני מעיד שכן ראיתי לא"א הר"ש ז"ל שהיה נוהג כן וכן אני נוהג אחריו לפי מסקנת הלכה זו +אמ"ה ואני שמעון בנו אומר שכן אני נוהג אחריהם והרבה פעמים הנהגתי הלכה למעשה ע"כ.+ וכן כתב א"ז הרשב"ץ ז"ל בתשובה לכן מן הראוי להר' אפרים יצ"ו אפי' לדעתו שמצא להם פתח או חרטה היה לו מן הראוי להתר להם תחלה השבועה שנשבעו שלא יתחרטו ולא יחזרו /יחזרו/ מלעלות לארץ ישראל ואחר כך יתיר להם השבועה שנשבעו לעלות והוא שלא עשה כן טעה בזה וכתבתי כל זה לפי דרכו שהתיר להם אבל לסברתי אין לשבועה זו שום התר מהטעמים שכתבתי למעלה והאמת יורה דרכו.

והטעם השביעי מרה באחרונה והוא שהנשבעים האלו קבעו להם זמן בשבועה זו שנשבעו לעלות לארץ ישראל ואותו זמן שקבעו להם לעלות עבר ועברו על שבועתן והמתיר הזה שהתיר להם שבועתם על העבר ועל העתיד טעה טעות גדולה שאלו נשאלו קודם שעברו היה ההתר התר אבל אחר שעברו על שבועתן מחמת שהזמן שקבעו להם דבר /כבר/ עבר אין להם התר' ואפי' אם התר החכם בדיעבד אינו מותר כיון שאפשר עדאין /עדיין/ לקיים שבועתם וראיה לדבר זה מדאמרי' בנדרים בפ' ואלו מותרין תניא מי שנזר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג כימים אשר נהג בהם התר ואלו היה ההתר התר בדיעבד למי שכבר עבר למה צריך הנזיר לנהוג איסור והלא הנדר כבר נעקר שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו אלא ודאי ההתר אינו התר והמתירין עשו שלא כהוגן וקנסי' להו דהא אמרי' התם דב"ד דמזדק' ליה לא עבד שפי' ומשמתי' ליה נמי לההו' ב"ד וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' נזירו' וכ"כ הרמב"ן ז"ל באגר' משפ' החר' וא"ת מ"ש מנשב' מככר ואכל' דאמ' אמימ' פ"ג דשבועו' דאפי' אכלה כלה ואפי' כפתוהו על העמוד ללקות ולא לקה דנשאל ומתירין לו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שבועו' יש לומר שלא אמר אמימר דנשאל ומתירין לו אלא בשעבר על נדרו בדבר שאי אפשר לקיימו כגון הנשבע ואכלה דנמצא כבר עבר על השבועה ואכל הדבר ותו אי אפשר לקיימה לשבועתו והילכך נשאל ומתירין לו אבל היכא דעבר ועדאין אפשר לקיים שבועתו או נדרו מחמירין עליו כגון נודר בנזיר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימי' אשר נהג בהם היתר וכתב א"ז הרשב"ץ ז"ל שמכאן נלמוד שמי שקבל עליו בשבועה לחברו או בחרם לעשות איזה דבר לזמן ועבר הזמן ולא עשה כיון שחל עליו החרם או השבועה אם התירוהו אינו מותר ומנדין ההדיוטות שמתירין אותו וזה פשוט הוא והשאלה אינה אלא אם קודם שעבר הזמן רוצה להשאל אם נזקקין לו לכתחלה להתירו ואם התירוהו בדיעבד אם הוא מותר עכ"ל מכל זה אתה למד לענין נדון שלפנינו שכיון שעבר הזמן שקבלו עליהם זה לזה לעלות לארץ ישראל ולא עלו ואפשר לקיים

שבועתם שאין להתיר להם שבועתם ואפי' התירוהו בדיעבד אינו מותר והב"ד אשר התירוהו חייבין נדוי כדאמרי' גבי נזיר דבי דינא דמזדקק ליה לא עבד שפיר ומשמתין ליה להווא בי דינא ומעתה הר' אפרים שוראקי י"צו וחביריו המתירין השבועה הזאת יחושו לעצמן שהרי בר נדוי הם.

והטעם השמיני הוא כי הגד הוגד לי כי הר' אפרים יצ"ו הנז' מצא להם פתח להתיר שבועתם זאת מחמת האונס שהיה להם שלא יכלו לקיים נדרם ושבועתם והאונס הנזכר הוא מחמת שהישמעאלים מושלי המקום אשר היהודים הנז' דרים שם עכבו נשיהם ובניה' מלצאת את העיר ואמרו להם אם תרצו ללכת לכו נא הגברים ועבדו את ה' אלהיכם כי אותה אתם מבקשים רק נשיכם וטפכם יוצג לא ילכו עמכם ומחמת כך נמנעו הגברים מלצאת את העיר כי נכמרו רחמיהם על נשיהם ובניהם ולא יכלו לעזוב אותם ולהיות שזה אונס להם התיר להם הר' אפרים יצ"ו שהאונס הוא אונס בודאי והאונס בנדרי' ושבועות וחרמות הוא שני מינין.

המין הראשון הוא כגון שהיה שם אונס בשעת השבועה כלומר שלא נשבע אלא מחמת שהיה אנוס בשבועה זו שנשבע כדאמרי' האדם בשבועה פרט לאנוס ומוכח התם שבאונס שקדם לשבועה אמרי' הכי וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה והאריך להביא ראיות על זה.

והמין השני הוא בנשב' /כשנשבע/ לא היה להם שם שום אונס אבל אח"כ נאנס ומחמת אותו אונס שנולד אינו יכול לקיים שבועתו וזהו ששנינו במס' נדרים ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין ואמרינן התם נדרי אונסין כיצד הדירו חברו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין. הרי מבואר שכל אונס הנולד אחר הנדר וכן הדין אחר השבועה שהוא אונס גמור אעפ"י שלא היה אנוס מחמת אותו אונס בשעת השבועה אלא שנולד אח"כ כגון זה שאמרו חלה הוא או שחלה

בנו או שעכבו נהר כל כה"ג הוי אונס ופטור אלא שיש לעיין אם אונס אשתו של הנשבע או בניו הוי אונס לגבי דידיה אע"ג דהוא לא נאנס או לא אמנם אונס בניו בודאי דהוי אונס מההיא דאמרי' התם נדרי אונסין כיצד וכו' הא ברירא מלתא דאונס דבריה כאונס דידי' הוא משום דאמר חלה הוא או חלה בנו ומשמע דאונס דידיה ואונס דבריה חד גוונא באונסא הוא אבל אונס אשתו אם הוא כאונס גופו או לא זה לא נזכר בתלמו' אבל קצת מהגדולים ז"ל כתבו שהפי' /שאפי' / לא היה האונס לו בעצמו כי אם לשאר הקרוב אליו כגון אביו ואמו ואחיו ואחותו הוי אונס כמו שהאריך לבאר זה הרשב"א ז"ל בתשובה וכתבו דאונס אשתו הוי נמי אונס לגופו משום דאשתו כגופו וגם אונס הממון הוי אונס אעפ"י שאינו אונס בגופו וכיון שאנסוהו העכ"ום בממונו כאלו אנסוהו בגופו כדדרשי' בפ' הגוזל בתר' על הפסוק שאמר בניך עלפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר מה התוא הזה כיון שנפל במכמ' אין מרחמין עליו אף ממונו של ישראל כיון שנפל ביד עכ"ום אין מרחמין עליו וגם ראיות אחרות לי מהתלמוד שאונס הממון הוא אונס ובזה שכתבתי די ואעפ"י שיש שם עניני' הרבה שנקראים אונס לא כתבתי אלא אונסין אלו שהם מעין שלפנינו וכמו שאבאר בס"ד וכתבתי כל זה כדי שנאמר שאפשר שעל ענינים אלו סמך הר' אפרים שוראקי י"צו שהתיר שבועתם של הנשבעים האלו אבל כד מעיינת בה שפיר תמצא שאין הנדון שלפנינו דומין לראיות אלו כלל ולא ראי זה כראי זה ואין צד שוה ביניהם כלל להיות כי האנשי' האלו הנשבעים השבועה הזאת וכד הוו מסקי אדעתייהו העכבות הללו בשעת השבועה שהרי כתוב בשטר שכתוב ביניהם שלא יעכב שום א' מהם לא נשי' ולא ממון ולא עכ"ום ועם היות שענינים אלו הם אונסין בודאי מבלי ספק כמ"ש אעפ"כ כיון דהוו שכיחי בעדן שבועתא ולא אתנו עלייהו אינן נפטרין מהשבועה מטעם אונס ולא היו פטורין מהשבועה מטעם האונס אלא אם בשעת השבועה לא הוו מסקין אדעתייהו האונסים הללו אלא אחר זמן כאשר רצו לקיים שבועתם ונדרם ארעו להם האונסים הללו בזה ודאי הוו פטורין כיון שהם נולדים ולא היו מצויים בשעת השבועה וכדאמרי' התם חלה הוא או חלה בנו או

הפסיקו נהר והוי יודע שכל אלו האונסין לא הוו שכיחי בשעת הנדר כלל שהנהר הזה שהזכירו בכאן שעכבו הוא שגדל מהגשמים והפשרת שלגים כ"כ הרמב"ן ז"ל בפסקי נדרים שלו וכל הני דאמרי' חלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הוו אונסי דלא שכיחי ולא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה ולהתנות עליהם ואעפ"י שנולדו אחר הנדר הן אונסין ופטור אבל הנדון שלפנינו אינו כן שהרי העכ"ם המעכבים אותם עכשו כבר היו מצוים בשעת השבועה ומסקי אדעתייהו שעכבו /שיעכבו/ אותם וכן הנשים מסקי אדעתייהו בשעת שבועה שיעכבו אותם שהרי כבר הזכירו כל אלו האונסין קודם השבועה ולא התנו עליהם כלומר שהיו צריכים שיתנו בשבועתם ויאמרו אלא אם יעכבו אותנו העכ"ם או יבקשו ממנו הנשים שלא ירצו ללכת עמנו והם לא התנו ביניהם כן אלא אדרבא נשבעו שלא יעכב אותם ענינים אלו וכיון דהוה אונסא דשכיחא בשעת שבועתם ונדרם ולא אתנו עליה לא הוי אונסא וכדאמרי' התם בפ' ד' נדרים ההוא דאתפיס זכוותי' בבי דינא ואמר אם לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין לבטלן הני זכוותיה אתניס ולא אתא אמר רב הונא בטלן זכוותיה א"ל רבה והא אונסא כתיב באורייתא ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא קטלא שאני והא תנן נדרו /נדרין/ אונסין כיצד הדירו חברו שיאכל אצלו וחלה הוא או חלה בנו הרי אלו נדרי אונסין ולרבה מאי שנא מההו' גברא דיהב גיטא לדביתהו ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין להוי גיטא אתא ופסקיה מברא ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתיא והא מינס אניס שאני מברא דאונס דשכיח הוא והוה ליה לאתנויי מעיקרא ומדלא אתני איהו דאפסיד אנפשיה והכי נמי איתא בפ"ק דכתובות ומייתי לה נמי במס' גטין בפ' כל הגט א"כ הכא נמי שהנשבעים האלו לא התנו מעיקר' על האונסים האלו בשעת שבועתם והיו מצויים איהו אפסידו אנפשייהו אינם נפטרים משם ועתם /משבועתם/ ואחר שנתבאר זה לא היה לו להר' אפרים שוראקי י"צו להתיר להם שבועתם זו מטעם האונס וטעה בזה שתי טעיות. הטעות הראשון הוא שפטרם מטעם האונסים הללו ואינם פטורים כאשר הוכחתי במופת ואות למי שיש לו עיני' לראות וכ"ש שהם התנו בשטר

שלא יהיה שום אחד מהם נפטר בטענת אונס אלא באונס הנראה לחבריו שהוא אונס גמור וזה האונס שהם רוצים לפטור עצמם מחמתו כיון שאינו אונס ניכר להר' חלפתא י"צו אינו אונס ואינן נפטרינן כלל. והטעות השני הוא שהצריכים /שהצריכם/ התרת חכם שאפי' לפי סברתו הרעועה אינה צריכה התרה זאת השבועה כי נדרי אונסין הם בכלל ד' נדרים שהתירו חכמי' כלומר שהתירו אותם בלא התרת חכם כלל דהכי אמרי' התם א"ר יהודה א"ר אסי ד' נדרים הללו צריכין שאלה לחכם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר ליה תנא תני התירו ואת אמרת צריכין שאלה לחכם העולה מכל זה שאין הנשבעים הללו פטורים מטעם אונס מהראיו' שכתבתי.

ומאחר שנתבארו הטעמים הללו אשר מהם נתבאר שאין לשבועה זו היתר יש לי לחזור ולדקדק בלשון השטר בדברי' הצריכי' דקדוק לענין הנדון שלפנינו בס"ד.

תחלה במה שכתוב בתחלת השטר בל' הזה אתוואפק"נא ואתחאלפ"נא כלומר נסכמנו ונשבענו וכו' ואחר הלשונות הללו נכתבו כל עניני השטר ועוד נוסף עליהם דברים מאלות וקללות הרבה מאד ולא נזכר בשטר לשון שבועה עוד ואני אומר שמאחר שהשטר התחיל בלשון הזה נסכמנו ונשבענו אעפ"י שלא נזכר בשטר לשון שבועה עוד בכל אותם דברים שנסכמו עליהם באותו שטר הכל הוא נמשך אחר לשון השבועה שהתחילו השטר ואין לומר שאחר שהזכירו אחר לשון השבועה לשנות אחרות של אלות וקללות שאין כמשמעותם /במשמעותם/ לשון שבועה שאין לנו ללכת אחר לשון הראשון שהוא לשון שבועה אלא אחר לשון אחרון שאין במשמעו לשון שבועה שלא נזכר זה אלא לענין שטר חוב שכתוב מלמעלה מנה ומלמטה מאתים או מלמעלה מאתים ומלמטה מנה שאין הולכין אלא אחר לשון אחרון משום דמנה ומאתים הם שני עניינים שסותרים זה את זה ואין האחרון תלוי בראשון שאם הם מנה אינם מאתים ואם הם מאתים שלמים אינם מנה לבד ואחר שהם סותרים זה את זה כלומר שלשון

אחרון סותר לשון ראשון ואי אפשר לקבץ ביניהם לפיכך אמרו חכמים שהולכי' אחר לשון אחרון כדאיתא בפ' גט פשוט וכן פסק הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות מלוה ולוה אבל בכאן כיון שאין לשון אחרון סותר לשון ראשון י"ל שכל ענייני השטר הם נמשכים אחר לשון ראשון שהוא לשון שבועה שעליה סמכו כל אותם עניינים שנסכמו עליהם באותו שטר ולכך התחילו לכתוב בשטר נסכמנו ונשבענו ולשון זה יורה שכל מה שנסכמו ביניהם באותו שטר היה בשבועה וכל אותן לשונות של אלות וקללות והחזוקים האחרים שנכתבו אח"כ כלם הם נוספיי' על השבועה שהזכירו בתחלה ואין זה הלשון האחרון סותר הלשון הראשון אבל הם כל א' תלוי בחברו וכל החולק על זה חולק על האמת ודבר זה מוכרח הוא מעצמו והמורה כך לכל דרכיו משכיל וה' עמו.

עוד נכתב בשטר שכל מי שיחזור מללכת לארץ הצבי או מי שיערים וכו' שהוא עובר על דת משה רבינו ע"ה ודברים כאלה לא היו ראויים להוציאם מפיהם לפי שאם יחזור א' מהם מללכת הוא עובר על דת משה רבנו ע"ה שהיא תורת השי"ת והוא כופר בשי"ת וכיון /כיון/ שכפר בתורתו הקדושה והאנשים האלה ראויים הם ליסור ולתוכחת מפני שתלו חזרתם באמונתם וכענין זה כתב הרשב"א ז"ל בתשובה על א' שנדר שלא יבא עם אשתו בבית א' ואמר כל זמן שאתחרט עד זמן פלוני דעו באמת שלא יאמין בשם והשיב הרב ז"ל ועל האיש שהגביר כעסו על עצמו אבל עצמו /שתי תיבות אלו לכאורה מיותרות/ לומר שלא יאמין בשי"ת אם יתחרט צרי' להוכיח וליסר אותו הרבה שאין לשום איש מישראל לתלות זה בשום ענין וכעין כפר בשעתו הוא תדע שהרי זה אעפ"י שלא יתירוהו מ"מ מתחרט הוא והוא תלה אמונתו בחרטתו והוא נתחרט ומוציא על עצמו דבה נזקת כסיל הוא וקרוב הדבר להלקותו ולהחמיר עליו שלא יחזור לכסלה עוד עכ"ל א"כ האנשים האלה שנתחרטו וחזרו מללכת לארץ הצבי הם כפרו בתורת משה רבינו ע"ה והכופר בתורה כפר בשי"ת לפיכך ראויים ליסור ולתוכחת וקרוב הדבר להלקותם כמו שכתב הרשב"א ז"ל.

עוד נכתב בשטר שכל החוזר בו יהיה פתו פתו כותי ויינו יין נסך ויש לעיין בזה משו' שלא התפיס בדבר הנדר /הנדור/ וכל שלא התפיס בדבר הנדר אינו נדר ומותר כדאי' במס' נדרים בפ' ואלו מותרים ומפרק /ומפיק/ לה מקרא דכתיב איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור ובפ' שבועות שתיים נמי איתא אבל המקבל על עצמו אם לא יעשה דבר פלוני יהיה פתו פתו כותי ויינו יין נסך ולא התפיס בדבר הנדור בשלמים וזולתם מהקרבנות הנדרים אלא בדבר האסור כבשר חזיר כע"ז כנבלות כטריפות כשקצים והדומה לאלו שכל הדברים האלו אסורים הם והמתפיס בהם אינו אסור וכן האו' שפתו יהיה פת כותי ויינו יין נסך כיון שהם אסורים אין התפסתו התפסה ומותר כך נראה ממשקנת הגמ' בפ' ואלו מותרין וכן ראיתי שכתב הרב בעל הטורים ז"ל בשם אביו הרא"ש ז"ל שכתב בתשובה האו' ייני יין נסך אם אעשה דבר פלוני ועבר ועשה ולא /לא/ נאסר כיון שלא התפיסו בדבר הנדור ע"כ וכן ראיתי שכתב רבנו ירוחם ז"ל וז"ל הנודר שלא ישחוק ואם ישחוק יהיה פתו פתו כותי ויינו יין נסך ועבר ושחק אין צריך התרה דאין נדר אלא אם כן מתפיס בדבר הנדור ויין נסך דבר האסו' הוא ולא כמיני' לומר ייני יין נסך כל זמן שלא נתנסך לע"ז כך כתב ה"ר דוד הכהן בתשובה עכ"ל וכל זה לרא"ש ז"ל ולרבנו ירוחם ז"ל מההיא שכתבתי דבפ' ואלו מותרין ודבר זה ברור הוא אבל א"א מורי הרב ר' שלמה ז"ל בן הרשב"ץ ז"ל כתב בספר תקון סופרים שלא יתחבר /התחבר/ שהרש"בא ז"ל כתב בתשובה שאם הוא עם הארץ שפותחין לו פתח ממקום אחר להחמיר עליו כדי שלא ינהוג קלות ראש בנדרים ולגבי האי דעם הארץ נינהו שהרי נהגו כן ומדעתו של הרש"בא ז"ל נראה שראוי להחמיר וכבר אמרו בירוש' כל הלכה שהיא רופפת בידך ואינך יודע מה סיבה /טיבה/ צא וראה מה הצבור נוהגין בה ונהוג כך ואחר שרבנו הרש"בא ז"ל מחמי' בה אין להקל בה כ"ז כתב א"א מורי ז"ל א"כ בנדון שלפנינו אין להקל לאנשים הללו במה שקבלו עליהם שיהיה פתם פתו כותי ויינם יין נסך כפי

סברת הרש"בא ז"ל ומאן יושיט ידו בין שביבין דנור לפיך עשן ותנור להקיל במה שראוי להחמיר והוא לא סביר ולא גמיר.

עוד נכתב בסוף השטר שכל מי שנכתב בשטר ההוא קבלוהו עליהם בכח ויש לומר שכיון שלא פירשו שזה הכח הוא כח חרם ונדוי אלא שכתבו כך סת' יש לפר' לשון כח זה שהוא לשון כח אחר כגון כח אכילה כמו שמצינו נא' וילך בכח האכילה ההיא או לשון אחר שאין משמעותו לשון כח חרם ונדוי ויש ראייה לזה מדאמרי' בפ' ואלו מותרין במס' נדרים נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו' שיש להקל גם בכאן יכולין הם לומר שלא קבלו עליהם חרם אלא דבר אחר ויהיו נאמנים ומקילין עליהם מ"מ זה אינו אלא אם טענו הם זה ואמרוהו מעצמם שיהיו נאמנים כההיא דתנן התם סתם נדרים להחמיר ופירושו להקל כיצד אמרו /אמר/ הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך אם בשל שמים נדר אסור ואם בשל ע"ז מותר ואם סתם אסור וכו' והפירוש הנכון בזה הוא כמו שפי' הרא"ש ז"ל בפסקיו אעפ"י שסתם נדרים להחמיר דוקא בשלא פירש הנודר מה היה בלבו אלא אמר כבשר מליח וכיין נסך נדרתי אנו מפרשים אותו להחמיר דבשל שמים נדר ואסור אבל אמר הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך וחזר ופי' ואמר בלבי היה כבש' מליח של ע"ז וביין /וכיין/ נסך של ע"ז אזלי' בת' פירושו להקל ומות' הרי שאין להקל אלא בשאמ' הנודר שדעתו לא היתה ולבו לא היה אלא בדבר שהוא להקל ומותר אבל אם לא פי' יש להחמיר וזהו פירוש סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ולאו דוקא באו' בשר מליח ויין נסך ואמר לא נדרתי אלא בבשר מליח של ע"ז ויין נסך של ע"ז הוא דאזלינן לקולא משום שאין הלשון משונה זה מזה דהכל נקרא בשר מליח ויין נסך אלא אפי' בלשון שהוא משונה לגמרי אזלינן בפירושו להקל כההיא דאמרי' התם נדר בחרם ואמר לא נדר אלא בחרמו של ים דאעפ"י שאין דרך לקרוא של ים חרם סתם אפי' הכי אנו מאמינים אותו שלא היה לבו ופיו שוים בענין אחד והוא נאמן על עצמו כמאה עדים ואינו צריך שאלה לחכם כך כתבו קצת רבואתה ז"ל והרא"ש ז"ל כן כתב בפסקיו אלא שאם הוא עם

הארץ החמירו עליו והצריכוהו שאלה לחכם כדי שלא ינהוג קלות ראש
בנדרים מ"מ זאת הקושיא אינה אלא אם טען הנודר ואמר לא היה
בלבי ולא נדרתי אלא בחרמו של ים או בשאר דברים שיש בפירושן
להקל כמו שכתבתי אבל אם לא טעין הנודרין זאת הטענה מסתמא
אין לנו לפתוח להם בזה אלא מחמירין עליהם וכן בנדון שלפנינו שכיון
שכתוב בשטר שקבלו עליהם בכח מסתמא יש לנו להחמיר ולומר
שלא אמרו אלא בכח חרם משום דסתם נדרים להחמיר אלא עד
שיפרשו הם ויאמרו לא קבלנו אלא בכח אחר אז מקילין עליהם משום
דפירושן להקל והאנשים הללו לא אמרו זה ולא העלוהו על לבם אם כן
נראה בודאי הכח שקבלו עליהם אינו אלא כח חרם ופיהם ולבם שוין
הם בזה וכיון שעברו על קבלתם עברו על כח חרם רחמנא ליצלן ואני
אומר שאפילו אמרו שלא נדרו בכח חרם אלא בכח אחר שאינם
נאמנים לפי שרוב העולם אין קורין כח סתם אלא לכח חרם אם כן הוי
ככנויי נדרים או כידות נדרים ואעפ"י שלא קבלו עליהם אלא כח סתם
ראוי להחמיר עליה' ונאמר שמשמעותו הוא כח חרם ואינם נאמנים
לומר בכח אחר קבלנו כיון שרוב העולם קורין לכח חרם כח סתם
וראיה לזה ממה שכתב בעל הטורים ז"ל ואם רוב אנשי המקום קורין
לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם וליין נסך לשמים יין סתם
אינו נאמן ע"כ העולה מזה שאעפ"י שלא נכתב בשטר זה אלא כח
סתם יש לפרשו שהוא כח חרם ונדוי משני פנים שכתבתי ואין לו התר
מהטעמי שכתבתי למעלה בענין השבועה.

עוד יש לדקדק במה שכתב לי הר' חלפתא יצ"ו שהר' אפרים שוראקי
יצ"ו אחר שהתר שבועה זו לאותן שהם כנגדו רצה להכריח לה"ר
חלפתא יצ"ו להחזיר השטר לחברו שיקרעהו משום ואל תשכן
באוהליך עולה וזה שבוש גמור שלא נאמר זה אלא לענין שטר חוב
שחייב המלוה להחזירו ללוה וכתב א"ז הרמב"ן ז"ל בפ' הכותב
שהטעם בזה הוא משום שהנייר של לווה הוא מפני שהוא נתן שכר
הסופר כדאי' בפ' גט פשוט ואינו אלא משכון ביד המלוה וכיון שפרעו
חייב להחזירו לו כשאר משכון דעלמא ואפי' יתרצה הלוה להניחו אצל

המלוה אסור הוא למלוה להניחו בידו משום ואל תשכן באהליך עולה כדאמרי' פ' הכותב /פ' האשה שנתארמלה מס' כתובות/ ארי"בל אסור לו לאדם שישהא שטר פרוע בתוך ביתו שנא' ואל תשכן באהליך עולה ואיכא מ"ד שטר פרוע כ"ש שטר אמנה ואיכא מ"ד שטר אמנה אבל פרוע לא ופסק הריא"ף ז"ל דבין בשטר אמנה בין בשטר פרוע איכא משום ואל תשכן באהליך עולה כ"ז הוא בענין שט"ח שיש בשהייתו תחת יד המלוה אם משום שיחזור ויגבה בו פעם אחרת או שמא יפול ביד היורשים ואינם יודעים מה טיבו ויחזרו ויגבו בו מן הלזה ומשו' הני חששות חייב המלוה להחזיר השטר חוב שהוא פרוע ללוה וה"ה שטר אמנה ואם לא החזירו עובר משום ואל תשכן באהליך עולה אבל בשטר שבועה כזה שלפנינו מאי ואל תשכן באהליך עולה איכא ואפי' נאמר שיש לבעל דין לחלוק ולומר דבהאי נמי איכא משום ואל תשכן באהליך ואע"פי שאין זה אמת מ"מ אפי' לפי שבוש זה לא היה לו להכריח להר' חלפתא י"צו להחזיר שטר זה כלל משום דלא דמי לשט"ח שהוא פרוע ולשטר אמנה שחייב להחזי' משום דהני שטרות מילתא דפשיטותא היא שחייב להחזיר דהא ליכא שום תרעומת בדבר ולא שום מחלוקת אבל שטר זה דלא מילת' דפסיקא היא ויש בו כמה תרעומת וכמה טענות להיות שההתר הזה שהתיר השבועה הזאת אינו דבר מוסכם ולא דבר מפורסם ולא דבר פשוט אלא שהוא סמך על סברתו ומי הגיד לו שכן האמת והיה לו לחוש שמא הדבר הפך סברתו ושמא יש מורה הוראה שלא יורה כמוהו א"כ אעפ"י שהורה התר בשבועה יש לו להניח שטרו בידו ולא להוציאו מתחת ידו שאין קורעין את השטר אלא בהלכה ברורה ופסוקה ובמלתא דפשיטותא כשטר אמנה ושטר פרוע שחייב להחזירו אבל במילתא דפלוגתא ואי האי בי דינא דן בחד גוונא ואיפשר דבי דינא אחריתי דדאין כגוונא אחרינא לית להווא ב"ד למקרע שטרא אע"ג דהווא שטרא רעוע ופגום לפי סברתו דלמא בי דינא אחריתי דאין ביה וראיה לזה מדאמרינן במסכת שבועות בפ' כל הנשבעין גבי שבועת היתומים כשמת הלוח בחיי מלוה או כשמת מלוה בחיי לוח ואיפלגו התם רב ושמואל עם רבי אלעזר ואיכא גווני טובה בהאי

שמעתא ואמרי' בסופה אמר רבא השתא דלא איתמר הלכתא לא כרב
ושמאל ולא כר"א האי דיינא דעבד כרב ושמאל עבד ודעבד כר"א
עבד א"ר פפא האי שטרא דיתמי לא מקרע מקרעין ליה ולא אגבויי
אגבין ליה אגבויי לא מגבין ליה דילמא סבירא לה כרב ושמאל
ומקרע לא מקרעין ליה דהא דיינא דעבד כר"א עבד נמצא שלכאורה
משמע שכל שטר שיש לספק בו הילכתא כמאן אעפ"י שאותו דיין
שבא השטר לידו סברתו היא כמאן דאמר שאין דנין בו מ"מ אין לו
לקרעו שמא ימצא בעל השט' דיין אחר שידון לו בו. וכן הדין בנ"ד
שלא היה לו לר' אפרים יצ"ו להכריח להר' חלפתא יצ"ו ולהוציא
השטר מתחת ידו ולקרוע אותו שמא ימצא הר' חלפתא יצ"ו ב"ד אחר
שידין לו בו ויש לי עוד הוכחה לזה מדאמרינן בכתובות בפ' הכותב
אמר ר' פפא השתא דאמור רבנן קים לי בגויה מילתא אי איכא מאן
דאמר ברי דקים לי בגויה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד אלא
מערנא /מרענא/ שיטרא אפומיה ופירש"י ז"ל לא אזקק לגבות באותו
שטר ומקרע נמי לא קרענא ליה אלא אניח השטר בידו ואם יתבענו
בב"ד אחר דלא קים ליה כאבא מר בריה יגבה בו חובו. הכא נמי היה
ראוי להר' אפרים יצ"ו המתיר השבועה הזאת לעשות כן בשטר הזה
שעם היות לפי סברתו לא היה נזקק לנשבעים הללו להכריחם לקיים
שבועתם לא היה לו ג"כ להכריח לבעל השטר להוציאו מידו ולתתו
לשכנגדו לקרוע אותו שמא ימצא ב"ד אחר דלא קים ליה בהאי סברא
וידון ליה א"כ מה שרצה להוציא שטר מרשות הר' חלפתא יצ"ו שבוש
גמור הוא מהראיות שכתבת. ובאלהי נסמכתי. ובו בטחתי. ומשפטי
לאור הוצאתי. ולדון זכות להר' אפרים יצ"ו. יגעתו באנחתי. ומנוחה
לא מצאתי. וידי שמים יצאתי.

עוד יש לעיין בעשרה זהובים שנטל הר' אפרים יצ"ו שוראקי שכר
בהוראה זו שהורה אם מותרת או אסורה גרסי' בפ' בתרא דכתוב'
ה"ר /א"ר/ יהודה אמר רב אסי גוזרי גזירות שבירושלם היו נוטלין
שכרן צ"ט מנה מתרומת הלשכה לא רצו מוסיפין להם והקשו התם
וכי אם לא רצו מוסיפין להם אטו ברשיעי עסקינן ותרצו שאין הכונה

לומר ואם מעט בעיניהם שמוסיפין להם /אלא/ לא ספקו אעפ"י שלא רצו מוסיפין כלו' אעפ"י שמדרך חסידות אינם רוצים ליטול כדי סיפוקן מוסיפין להם זהו לענין הדיינים שיטלו שכרן מכלל ישראל וכל שיטלו מבעלי דינין כשיבואו לדון לפניהם אמרו נמי התם קרנא הוה שקיל איסתרא מחייב ואיסתר' מזכאי ודאין ליהו דינא. היכי עביד הכי והא כתיב ושוחד לא תקח מה ת"ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב הזכאי הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה ושוחד לא תקח וכ"ת ה"מ היכא דשקיל בתורת שוחד קרנא בתורת אגרא הוה שקיל ובתורת אגרא מי שרי והתנן הנוטל שכר לדון דיניו בטלים וכ"ת ה"מ היכא דשקיל אגר דנא /דינא/ קרנא אגר בטלה הוה שקיל ואגר בטלה מי שרי והתניא מכוער הדיין שנוטל שכרו לדון אלא שדינו דין היכי דמי אלימא דשקיל אגר דינא דינו דין והתנן הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים אלא לאו דשקיל אגר בטלה וקתני מכוער הדיין ה"מ בטלה דלא מוכח קרנא בטלה דמוכח הוה שקיל דהוה תאי בחמרא ויהבי ליה זוזא בכל יומא כי אתו בי תרי לדינא קמיה אמר ליהו הבו לי זוזא ואדון ליכו דינא כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה אמר ליהו הבו לי גברא דדלי בחריקאי ואדון ליכו דינא זאת היא השמועה שבפ' ב' דייני גזירות ונ"ל שאנו למידין ממנה ז' דברים לענין אגר הדיינין הא' שאם לוקחין משל כל ישראל שנותנין להם כדי סיפוקן הב' שאם הדיין אינו לוקח משל צבור אלא מבעלי דינין צריך שיקח מב' בעלי דינין שוין שאם יקח מא' לבד אתי לאצלויי דינא הג' שלא יקח בתורת שוחד אלא בתורת אגרא. הד' שאגר זה שנוטל לא יהיה אגר דינא שאם לקחו בתורת אגר דינא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב דינו בטלים. הה' שאם הוא אגר בטלה דלא מוכח מכוער הדיין שנוטלו אלא שדינו דין. הו' אם הוא אגר בטלה דמוכח מותר ליטול אותו כקרנא דאגר בטלה דמוכח הוה שקיל. הז' שלא יקח יותר מאגר בטלה דמוכח כי אם דבר מועט שהיה מרויח באותו יום לא שהיה נוטל מהם יותר אלא כקרנא שלא היה נוטל מהב' בעלי דינין כי אם זוז א' בלבד כדי שכר ביטולו ממלאכתו וכרב הונא שהיה דולה מים

מן הבור ולא היה מבקש מהבעלי דינין אלא שיתנו לו אדם אחר שידלה לו מים תחתיו. ומאחר שנתבאר זה י"ל שהעשרה זהובים שנטל ר' אפרים שוראקי מכת אחת מהבעלי דינין נטלם שלא כדין אם מצד שלקח מכת אחת של בעלי דינין ולא לקח מב' כתות יש לומר דאתי לאצלוויי דינא. גם לא לקח אגר בטלה דמוכח לפי שאין לו אומנות מפורסמת כקרנא וכרב הונא ולא נטל כי אם אגר בטלה דלא מוכח ומכוער הדיין שנוטל שכר כזה וגם לקח שכירות הרבה שאפי' יאמר שהיא לו בטלה דמוכח לא היה לו ליטול עשרה דינרי זהב כי ביום א' יספיק לעיין בזה הדין ואפי' תאמר שלא יספיק לו לא יום ולא יומים ולא אפי' עד חדש ימים אעפ"כ אין שכרו עשרה דינרי זהב ומי התיר לו לקחת כל זה הסך הגדול.

עוד שגג זה הר' אפרים שוראקי י"צו שגגה גדולה שהוא היה א' מהמתירין הנדר והשבועה לפי שכל שיש לו הנאה בהתר הנדר אין נשאלין לו והר' אפרים יצ"ו הנז' כיון שלקח עשרה דינרי זהב הנאה יש לו בהתר הנדר והשבועה שהתיר לאותם אנשים ולא היה לו להיות א' מן המתירין משום דהוי כמפיר נדרי עצמו שאינו מופר כך נר' מהירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ' הנודר מן הירק דאמר התם קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם הנייתי בני עירי עלי נשאל לזקן שיש שם אית תניי תני אפי' על קרמיתא שאין זה כמפר עצמו ע"כ וכיון דאיפלגו תנאי בהאי מילתא מסתברא דאזלינן בא /בה/ לחומרא והרמ"ב ז"ל בפ"ז מה' נדרים פסק דלכתח' אסור וכן נראה מלשונו בפ"ד מאותם הלכות. הילכך זה ה"ר אפרים שוראקי יצ"ו כיון שהיתה לו הנאה בשאלת השבועה הזאת לא היה לו להיות א' מהנשאלין משום שהוא כמפר נדרי עצמו וזה ברור וכל מ"ש הוא אמת ויציב לע"ד וכתב צמח בן הר' ר' שלמה בן הרב ר' שמעון ז"להה: